

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

18. travnja 2024.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Članak 102. UFEU-a – Načelo djelotvornosti – Postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu zbog povreda odredbi prava tržišnog natjecanja – Direktiva 2014/104/EU – Zakašnjeli prijenos direktive – Vremenska primjena – Članak 10. – Rok zastare – Pravila primjenjiva na *dies a quo* – Prestanak povrede – Saznanje za informacije neophodne za podnošenje tužbe za naknadu štete – Objava u *Službenom listu Europske unije* sažetka odluke Europske komisije kojom se utvrđuje povreda pravila tržišnog natjecanja – Obvezujući učinak Komisijine odluke koja još nije pravomoćna – Zastoj ili prekid roka zastare za vrijeme trajanja Komisijine istrage ili do dana pravomoćnosti njezine odluke”

U predmetu C-605/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Městský soud v Praze (Gradski sud u Pragu, Češka Republika), odlukom od 29. rujna 2021., koju je Sud zaprimio 30. rujna 2021., u postupku

Heureka Group a.s.

protiv

Google LLC,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, L. Bay Larsen, potpredsjednik, A. Arabadjiev (izvjestitelj), A. Prechal, E. Regan, T. von Danwitz i Z. Csehi, predsjednici vijeća, J.-C. Bonichot, S. Rodin, J. Passer, D. Gratsias, M. L. Arastey Sahún i M. Gavalec, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: M. Krausenböck, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 20. ožujka 2023.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Heureka Group a.s., L. Duffek, L. Kačerová, J. Měkota, M. Olík i V. Podešva, *advokáti*,

* Jezik postupka: češki

– za Google LLC, R. Neruda, P. J. Pipková, J. Šturm, P. Vohnický i M. Vojáček, *advokáti*, kao i A. Komninos, *dikigoros*,

– za Europsku komisiju, N. Khan, G. Meessen i P. Němečková, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 21. rujna 2023.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 102. UFEU-a, članka 10., članka 21. stavka 1. i članka 22. Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije (SL 2014., L 349, str. 1.) kao i načela djelotvornosti.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između češkog društva Heureka Group a.s. (u daljnjem tekstu: društvo Heureka), koje posluje na tržištu usluga uspoređivanja prodajnih cijena, i društva Google LLC u vezi s popravljanjem štete koja je navodno pretrpljena zbog povrede članka 102. UFEU-a, koju su počinili društvo Google i njegovo društvo majka Alphabet Inc., a koju je Europska komisija utvrdila u odluci koja još nije pravomoćna.

Pravni okvir

Pravo Unije

Uredba (EZ) br. 1/2003

- 3 Članak 16. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101. i 102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.), naslovljen „Jedinstvena primjena prava tržišnog natjecanja Zajednice”, glasi kako slijedi:

„1. Kada nacionalni sudovi odlučuju o sporazumima, odlukama ili postupanjima iz članka [101.] ili članka [102. UFEU-a] koji su već bili predmetom odluke Komisije, nacionalni sudovi ne mogu donositi odluke suprotne odluci koju je donijela Komisija. Također, nacionalni sudovi moraju izbjegavati donošenje odluka koje bi bile u suprotnosti s odlukom koju razmatra Komisija u postupku koji je pokrenula. U tu svrhu, nacionalni sud može procijeniti je li svrsishodno nastaviti s postupkom pred nacionalnim sudom. Ova obveza ne dovodi u pitanje prava i [obveze] iz članka [267. UFEU-a].

2. Kada tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje donose odluke o sporazumima, odlukama ili postupanjima iz članka [101.] ili [102. UFEU-a], a koje su već bile predmetom odluke Komisije, ne mogu donijeti odluku koja bi bila suprotna donesenoj odluci Komisije.”

Direktiva 2014/104

4 Člankom 2. Direktive 2014/104, naslovljenim „Definicije”, određuje se:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

[...]

8. ‚tijelo nadležno za tržišno natjecanje’ znači Komisija ili nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje, ili oboje, ovisno o kontekstu;

[...]

11. ‚odluka o kršenju’ znači odluka tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili žalbenog suda kojom se utvrđuje kršenje prava tržišnog natjecanja;

12. ‚pravomoćna odluka o kršenju’ znači odluka o kršenju protiv koje se ne mogu ili više ne mogu podnijeti redovna pravna sredstva;

[...]”

5 Člankom 9. te direktive, naslovljenim „Učinak nacionalnih odluka”, propisuje se:

„1. Države članice osiguravaju da se kršenje prava tržišnog natjecanja koje je pravomoćnom odlukom utvrdilo nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje ili žalbeni sud smatra nepobitno dokazanim za potrebe postupka za naknadu štete pokrenutog pred njihovim nacionalnim sudovima u skladu s člankom 101. ili 102. UFEU-a ili u skladu s nacionalnim pravom tržišnog natjecanja.

2. Države članice osiguravaju da se, u slučaju kada je pravomoćna odluka iz stavka 1. donesena u drugoj državi članici, ta pravomoćna odluka može, u skladu s nacionalnim pravom, iznijeti pred njihovim nacionalnim sudovima barem kao dokaz *prima facie* da je došlo do kršenja prava tržišnog natjecanja te da se prema potrebi može procjenjivati zajedno s bilo kojim drugim dokazima koje podnesu stranke.

3. Ovim člankom ne dovode se u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova iz članka 267. UFEU-a.”

6 Člankom 10. navedene direktive, naslovljenim „Zastara”, određuje se:

„1. Države članice u skladu s ovim člankom utvrđuju pravila koja se primjenjuju na zastaru za pokretanje postupaka za naknadu štete. Ta pravila određuju kada počinje teći zastara, njezino trajanje i okolnosti pod kojima se prekida ili ne teče.

2. Zastara ne počinje teći prije prestanka kršenja prava tržišnog natjecanja i prije nego što tužitelj sazna, ili se razumno može očekivati da zna za:

(a) postupanje i činjenicu da ono predstavlja kršenje prava tržišnog natjecanja;

(b) činjenicu da mu je kršenje prava tržišnog natjecanja nanijelo štetu; i

(c) identitet prekršitelja.

3. Države članice osiguravaju da zastara za pokretanje postupka za naknadu štete nastupa istekom najmanje pet godina.

4. Države članice osiguravaju zastoj ili, ovisno o nacionalnom pravu, prekid zastare ako tijelo nadležno za tržišno natjecanje poduzme radnje radi istrage ili postupka pred njim s obzirom na kršenje prava tržišnog natjecanja na koje se odnosi postupak za naknadu štete. Zastoj prestaje najranije godinu dana nakon što je odluka o kršenju postala pravomoćna ili nakon što je postupak na drugi način okončan.”

7 Članak 21. stavak 1. te direktive glasi kako slijedi:

„Države članice do 27. prosinca 2016. donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s ovom Direktivom. One Komisiji odmah dostavljaju tekst tih odredaba.

[...]”

8 Člankom 22. Direktive 2014/104, naslovljenim „Vremenska primjena”, određuje se:

„1. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere, usvojene na temelju članka 21. radi usklađivanja s materijalnim odredbama ove Direktive, ne primjenjuju retroaktivno.

2. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere usvojene na temelju članka 21., osim onih iz stavka 1., ne primjenjuju na postupke za naknadu štete pokrenute pred nacionalnim sudom prije 26. prosinca 2014.”

Češko pravo

9 Člankom 620. stavkom 1. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Zakon br. 89/2012 o Građanskom zakoniku) određuje se:

„Okolnosti odlučujuće za početak tijeka roka zastare prava na naknadu štete jesu saznanje o šteti i [identitetu] osob[e] koja ju je dužna naknaditi. To se, *mutatis mutandis*, primjenjuje i na naknadu neimovinske štete.”

10 Članak 629. stavak 1. tog zakonika glasi:

„Rok zastare iznosi tri godine.”

11 Zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (Zakon br. 262/2017 o naknadi štete u području tržišnog natjecanja, u daljnjem tekstu: Zakon br. 262/2017), kojim se prenosi Direktiva 2014/104, stupio je na snagu 1. rujna 2017. Člankom 9. stavicima 1. do 3. tog zakona propisuje se:

„1. Rok zastare za ostvarivanje prava na naknadu štete na temelju ovog zakona iznosi pet godina; ne primjenjuju se odredbe članka 629. i 636. Građanskog zakonika.

2. Rok zastare počinje teći od dana na koji je osoba o kojoj je riječ saznala za štetu, [identitet] osob[e] koja ju je dužna naknaditi i ograničavanje tržišnog natjecanja, ili od dana na koji je

trebala i mogla saznati te elemente, ali najranije od dana prestanka ograničavanja tržišnog natjecanja.

3. Rok zastare ne teče tijekom trajanja istrage ili postupka pred tijelom nadležnim za tržišno natjecanje u pogledu istog ograničavanja tržišnog natjecanja, kao ni jednu godinu od dana:

(a) na koji je odluka tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili suda kojom se utvrđuje postojanje takvog ograničavanja tržišnog natjecanja postala pravomoćna ili

(b) na koji su istraga, postupak pred tijelom nadležnim za tržišno natjecanje ili postupak pred sudom okončani na drugi način.”

12 Članak 36. tog zakona glasi kako slijedi:

„Postupci u vezi s naknadom štete uzrokovane ograničavanjem tržišnog natjecanja i postupci koji se odnose na namirenje potraživanja na temelju ovog zakona između počinitelja štete koji su dužni naknaditi štetu zajedno i solidarno, pokrenuti nakon 25. prosinca 2014., nastavljaju se voditi u skladu s ovim zakonom; zadržavaju se pravni učinci radnji koje su u postupku poduzete prije dana stupanja na snagu ovog zakona.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 Komisija je 30. studenoga 2010. protiv društva Google pokrenula postupak na temelju članka 102. UFEU-a zbog moguće zlorabe vladajućeg položaja u području pretraživanja na internetu. Istog je dana Komisija objavila priopćenje za medije kojim je obavijestila javnost o pokretanju tog postupka.

14 Tijekom 2013. društvo Google ponudilo je Komisiji preuzimanje obveza kako bi otklonilo njezine dvojbe.

15 Sdružení pro internetový rozvoj v České republice (SPIR) (Udruga za razvoj interneta u Češkoj Republici), čiji je član društvo Heureka, objavio je 27. svibnja 2014. priopćenje za medije u kojem je izrazio svoje neslaganje s tim obvezama.

16 Komisija je 15. travnja 2015. donijela obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku, upućenu društvu Google, u kojoj je privremeno zaključila da prakse tog društva predstavljaju zlorabu vladajućeg položaja i stoga povredu članka 102. UFEU-a.

17 Komisija je 14. srpnja 2016. donijela dodatnu obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku te je pokrenula postupak zbog povrede članka 102. UFEU-a protiv društva Alphabet, društva majke društva Google.

18 Komisija je 27. lipnja 2017. donijela Odluku C(2017) 4444 *final* u vezi s postupkom na temelju članka 102. [UFEU-a] i članka 54. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39740 – Google pretraživanje (kupnja)). Sažetak te odluke objavljen je 12. siječnja 2018. u *Službenom listu Europske unije* (SL 2018., C 9, str. 11.).

19 Komisija je tom odlukom utvrdila da je društvo Google zlorabilo svoj vladajući položaj koji je postojao na 13 nacionalnih tržišta općeg pretraživanja unutar Europskog gospodarskog prostora (EGP), među kojima je i tržište Češke Republike, tako što je smanjivalo promet s vlastitih stranica

s rezultatima općeg pretraživanja prema konkurentskim uspoređivačima proizvoda i povećavalo ga prema vlastitom uspoređivaču proizvoda, što je moglo imati, ili je vjerojatno imalo, protutržišne učinke na 13 odgovarajućih nacionalnih tržišta specijaliziranog pretraživanja za uspoređivanje proizvoda, ali i na navedenim tržištima općeg pretraživanja.

- 20 Tako se u toj odluci navodi da je društvo Google u biti sustavno stavljalo vlastitu uslugu uspoređivanja cijena na prvo mjesto, dok su usluge uspoređivanja cijena konkurenata društva Google bile slabije rangirane na popisu rezultata.
- 21 Što se tiče trajanja povrede pripisive društvu Google na državnom području Češke Republike, Komisija je u Odluci C(2017) 4444 *final* utvrdila da je ta povreda započela u veljači 2013. i nastavila je proizvoditi učinke na dan donošenja te odluke, odnosno 27. lipnja 2017. Komisija je stoga u njezinu članku 3. naložila društvu Google da prestane s takvim postupanjem u roku od 90 dana i da ne poduzima istovrsno postupanje s istim predmetom ili učinkom.
- 22 Zakon br. 262/2017 kojim se Direktiva 2014/104 prenosi u češko pravo stupio je na snagu 1. rujna 2017.
- 23 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 11. rujna 2017. društva Google i Alphabet pokrenula su postupak protiv Odluke C(2017) 4444 *final*.
- 24 Društvo Heureka 26. lipnja 2020. podnijelo je pred Městským soudom v Praze (Gradski sud u Pragu, Češka Republika) tužbu kojom je zahtijevalo da se društvu Google naloži popravljjanje štete koju je prvonavedeno društvo navodno pretrpjelo zbog protutržišne prakse koju je društvo Google, prema utvrđenjima iz Odluke C(2017) 4444 *final*, počinilo u Češkoj Republici u razdoblju od veljače 2013. do 27. lipnja 2017. Društvo Heureka izjavilo je da je društvo Google svoju uslugu uspoređivanja prodajnih cijena postavljalo i prikazivalo na najboljim mogućim mjestima među rezultatima svojih usluga općeg pretraživanja, zbog čega se manje koristio portal za uspoređivanje prodajnih cijena Heureka.cz.
- 25 Društvo Google tvrdilo je u svojoj obrani, među ostalim, da je na temelju pravila o zastari iz obchodníjieg zákoníka (Trgovački zakonik), prema kojima rok zastare od četiri godine počinje teći od trenutka kada je oštećenik saznao, ili je mogao saznati, za štetu i identitet osobe koja je dužna popraviti štetu, pravo na podnošenje zahtjeva za popravak štete društva Heureka zastarjelo je barem za razdoblje od veljače 2013. do 25. lipnja 2016.
- 26 U tom je pogledu društvo Google navelo da je društvo Heureka, uzimajući u obzir prirodu zlorporabe vladajućeg položaja, moglo saznati i za identitet počinitelja povrede i za činjenicu da je pretrpjelo štetu mnogo prije donošenja Odluke C(2017) 4444 *final*. Naime, društvo Heureka moralo je znati, osobito uvidom u Komisijino priopćenje za medije od 30. studenoga 2010., da je društvo Google bilo operator pretraživača pod nazivom „Google”. U svakom slučaju, za početak tijeka roka zastare bilo je dovoljno SPIR-ovo priopćenje za medije od 27. svibnja 2014., navedeno u točki 15. ove presude, kojim je ta udruga izrazila svoje neslaganje s preuzetim obvezama društva Google prema Komisiji.
- 27 Na taj je način rok zastare koji se primjenjuje u ovom slučaju počeo teći u veljači 2013., odnosno od početka počinjenja navodne povrede na češkom državnom području i početka nastanka navodne štete odnosno najkasnije od 27. svibnja 2014., datuma objave SPIR-ova priopćenja za medije.

- 28 Društvo Google smatra da ništa nije sprečavalo društvo Heureka da ranije podnese svoju tužbu za naknadu štete, pri čemu valja pojasniti da je u tom slučaju to društvo moglo postupno povećavati visinu svojeg zahtjeva za naknadu štete ovisno o povećanju pretrpljene štete tijekom vremena.
- 29 Sud koji je uputio zahtjev ističe, kao prvo, da je u ovom slučaju eventualno protutržišno postupanje započelo prije stupanja na snagu Direktive 2014/104, odnosno 25. prosinca 2014. i da je prestalo tek nakon isteka roka za prenošenje te direktive, odnosno 27. prosinca 2016.
- 30 Taj se sud stoga pita primjenjuje li se članak 10. te direktive na svu štetu prouzročenu povredom članka 102. UFEU-a o kojoj je riječ u glavnom postupku ili samo na štetu nastalu nakon datuma stupanja na snagu navedene direktive, odnosno samo na štetu nastalu nakon datuma isteka roka za njezino prenošenje.
- 31 Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev pita se je li članak 10. Direktive 2014/104 materijalna odredba u smislu njezina članka 22. stavka 1. ili pak postupovna odredba.
- 32 Kao treće, sud koji je uputio zahtjev dvoji o spojivosti češkog sustava zastare koji se odnosi na tužbe za naknadu štete zbog povreda pravila tržišnog natjecanja, koji se primjenjivao do stupanja na snagu Zakona br. 262/2017 kojim se prenosi Direktiva 2014/104, s člankom 10. te direktive i, ovisno o slučaju, s člankom 102. UFEU-a kao i načelom djelotvornosti.
- 33 U tom pogledu, taj sud uvodno ističe da pravila o zastari koja se primjenjuju u glavnom postupku nisu pravila Trgovačkog zakonika, nego Građanskog zakonika i da ona predstavljaju raniji sustav zastare koji je relevantan u ovom slučaju. Naime, na temelju članka 620. stavka 1. Građanskog zakonika, rok zastare od tri godine počinje teći od trenutka kada oštećenik sazna, ili čim se može smatrati da je saznao, za identitet počinitelja povrede i za pretrpljenu štetu. Kad je riječ o uvjetu koji se odnosi na saznanje da je šteta pretrpljena zbog povrede o kojoj je riječ, iz tumačenja Nejvyššího soudu (Vrhovni sud, Češka Republika) u pogledu članka 620. stavka 1. Građanskog zakonika proizlazi da je saznanje za djelomičnu štetu dovoljno za početak tijeka roka zastare. Šteta se može podijeliti, osobito u slučaju trajnih ili ponavljanih povreda, pa se za svaku „novu štetu” može podnijeti zaseban zahtjev i za svaku od njih počinje teći novi rok zastare.
- 34 Sud koji je uputio zahtjev smatra da u ovom slučaju to znači da je sa svakim općim pretraživanjem izvršenim na stranici Google koje je dovelo do povoljnijeg postavljanja i prikazivanja rezultata za uslugu uspoređivanja cijena koju pruža društvo Google počeo teći novi zasebni rok zastare.
- 35 Kao četvrto i posljednje, navedeni sud napominje da se u Građanskom zakoniku ne zahtijeva da je oštećenik znao za činjenicu da predmetno postupanje predstavlja povredu prava tržišnog natjecanja. Tim se zakonikom ne propisuje ni uvjet prestanka predmetne povrede. Naposljetku, navedeni zakonik ne sadržava pravila kojima se nalaže zastoje ili prekid roka zastare tijekom razdoblja istrage u vezi s tim postupanjem.
- 36 U tim je okolnostima Městský soud v Praze (Gradski sud u Pragu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Treba li članak 21. stavak 1. [Direktive 2014/104] i opća načela prava Unije tumačiti na način da se Direktiva 2014/104, osobito njezin članak 10., izravno ili neizravno primjenjuje u ovom sporu, koji se odnosi na sve zahtjeve za naknadu štete zbog povrede odredbi članka 102. UFEU-a, koja je započela prije stupanja na snagu Direktive 2014/104 i završila nakon isteka roka za njezino prenošenje u situaciji u kojoj je i tužba za naknadu štete podnesena nakon

isteka roka za prenošenje ili ga treba tumačiti na način da se članak 10. Direktive 2014/104 primjenjuje samo na dio spornog postupanja (i dio štete koja iz njega proizlazi) do kojeg je došlo nakon stupanja na snagu Direktive 2014/104 ili nakon isteka roka za njezino prenošenje?

2. Je li, u skladu sa smislom i ciljem Direktive 2014/104 ili članka 102. UFEU-a i načelom djelotvornosti, pravilno tumačenje članka 22. stavka 2. Direktive 2014/104 prema kojem su ‚nacionalne mjere usvojene na temelju članka 21., osim onih iz [članka 22.] stavka 1.‘ nacionalne odredbe kojima se prenosi članak 10. Direktive 2014/104, odnosno drugim riječima, primjenjuje li se na članak 10. Direktive 2014/104 i pravila o zastari [prvi] ili [drugi] stavak članka 22. Direktive 2014/104?
3. Jesu li u skladu s člankom 10. stavkom 2. Direktive 2014/104 i/ili člankom 102. UFEU-a i načelom djelotvornosti nacionalni propis i njegovo tumačenje koje ‚znanje o tome da je prouzročena šteta‘ koje je ključno za početak subjektivnog roka zastare povezuje sa znanjem oštećene strane o ‚pojedinačnim djelomičnim štetama‘ koje nastaju postupno tijekom trajnog protutržišnog postupanja (s obzirom na to da se sudska praksa temelji na pretpostavci da se cjelina predmetnog zahtjeva za naknadu štete može podijeliti) i u odnosu na koje počinju teći zasebni subjektivni rokovi zastare, bez obzira na znanje oštećene strane o ukupnom opsegu štete koja je nastala cjelokupnom povredom članka 102. UFEU-a ili pak nacionalni propis i njegovo tumačenje kojima se omogućuje da zastara u slučaju zahtjeva za naknadu štete za štetu nastalu zbog protutržišnog postupanja počne teći prije završetka takvog postupanja koje se sastoji od povoljnijeg postavljanja i prikazivanja vlastite usluge uspoređivanja cijena protivno članku 102. UFEU-a?
4. Protivi li se članku 10. stavcima 2., 3. i 4. Direktive 2014/104 i/ili članku 102. UFEU-a i načelu djelotvornosti nacionalni propis kojim se određuje da subjektivni rok zastare u slučaju tužbi za naknadu štete iznosi tri godine i počinje teći od dana kada je oštećena strana saznala ili mogla saznati za djelomičnu štetu i za to tko ju je dužan nadoknaditi, ali kojim se ne uzima u obzir: i. trenutak prestanka povrede prava, ii. znanje oštećene strane o tome da postupanje predstavlja povredu pravila tržišnog natjecanja i kojim se istodobno iii. ne određuje zastoj ili prekid trogodišnjeg roka zastare tijekom postupka koji se vodi pred Komisijom, čiji je predmet povreda članka 102. UFEU-a koja i dalje postoji te iv. ne sadržava pravilo da zastoj zastare prestaje najranije godinu dana nakon što je odluka o povredi postala pravomoćna?”

Razvoj događaja nakon odluke kojom se upućuje prethodno pitanje i postupak pred Sudom

- 37 U presudi od 10. studenoga 2021., Google i Alphabet/Komisija (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763), Opći sud je u bitnome odbio tužbu koju su društva Google i Alphabet podnijeli protiv Odluke C(2017) 4444 *final*, potvrdivši Komisijinu analizu u pogledu tržišta specijaliziranog pretraživanja za uspoređivanje proizvoda. Međutim, što se tiče nacionalnih tržišta općeg pretraživanja, Opći je sud smatrao da je Komisija svoj zaključak temeljila na razmatranjima koja su previše neprecizna kako bi opravdala postojanje protutržišnih učinaka, čak i potencijalnih, i da treba prihvatiti tužbeni razlog društava Google i Alphabet, kojim se isticala potpuno špekulativna priroda analize učinaka za ta tržišta. Opći sud je stoga poništio tu odluku samo u dijelu u kojem je Komisija u njoj utvrdila, na temelju postojanja protutržišnih učinaka na 13 nacionalnih tržišta općeg pretraživanja unutar EGP-a, povredu koju su počinila društva Google i Alphabet na tim tržištima, dok je u preostalom dijelu tužba odbijena.

- 38 Društva Google i Alphabet podnijela su 20. siječnja 2022. žalbu protiv presude Općeg suda od 10. studenoga 2021., Google i Alphabet/Komisija (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763). Postupak povodom te žalbe još uvijek je u tijeku.
- 39 Sud je 22. lipnja 2022. donio presudu u predmetu Volvo i DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494), u kojoj je odlučivao, među ostalim, o prirodi članka 10. Direktive 2014/104 i vremenskoj primjeni te odredbe.
- 40 Dopisom od 28. lipnja 2022. Sud je dostavio tu presudu sudu koji je uputio zahtjev pitajući ga želi li, s obzirom na tu presudu, ostati pri svojem zahtjevu za prethodnu odluku.
- 41 Pisanom obaviješću koju je Sud zaprimio 27. rujna 2022. sud koji je uputio zahtjev obavijestio je Sud da povlači prvo i drugo pitanje svojeg zahtjeva za prethodnu odluku, ali da ostaje pri trećem i četvrtom pitanju iz tog zahtjeva.

O prethodnim pitanjima

- 42 Svojim trećim i četvrtim pitanjem, koja valja razmotriti zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 10. Direktive 2014/104 i/ili članak 102. UFEU-a i načelo djelotvornosti tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis, kako ga tumače nadležni nacionalni sudovi, kojim se propisuje rok zastare od tri godine, primjenjiv na tužbe za naknadu štete zbog trajnih povreda pravila prava tržišnog natjecanja Unije, koji:
- počinje teći, neovisno i zasebno za svaku djelomičnu štetu nastalu zbog takve povrede, od trenutka u kojem je oštećenik saznao, ili se može razumno smatrati da je saznao, za činjenicu da je pretrpio takvu djelomičnu štetu kao i za identitet osobe koja ju je dužna popraviti, a da pritom oštećenik nije saznao za činjenicu da predmetno postupanje predstavlja povredu pravila tržišnog natjecanja i pri čemu nije došlo do prestanka te povrede;
 - ne može zastati teći niti biti prekinut tijekom Komisijine istrage u vezi s takvom povredom i
 - usto, ne može zastati teći ni barem na godinu dana nakon datuma pravomoćnosti Komisijine odluke o utvrđenju te povrede.
- 43 Iz elemenata koje je dostavio sud koji je uputio zahtjev proizlazi da on osobito želi utvrditi može li tužbom podnesenom 26. lipnja 2020. društvo Heureka – koje smatra da je oštećeno zbog zlouporabe vladajućeg položaja koju je društvo Google počinilo na relevantnom tržištu u Češkoj Republici između veljače 2013. i 27. lipnja 2017., a koju je Komisija utvrdila odlukom koja još nije pravomoćna – zahtijevati popravlanje štete uzrokovane tijekom cijelog tog razdoblja ili je njegovo pravo na popravlanje štete već zastarjelo za jedan dio tog razdoblja.
- 44 Taj sud u tom pogledu navodi da je člankom 620. stavkom 1. Građanskog zakonika, prije prenošenja Direktive 2014/104 Zakonom br. 262/2017, trenutak početka tijeka roka zastare, koji je člankom 629. stavkom 1. tog zakonika utvrđen na tri godine, bio povezan samo sa saznanjem o šteti i štetniku. Te su odredbe bile tumačene na način da je cjelokupna šteta koja je nastala tijekom trajne povrede prava tržišnog natjecanja djeljiva na djelomične štete i da za svaku djelomičnu štetu počinje teći zaseban rok zastare. Prema tome, zastara prava na popravlanje štete nastupala je zasebno i postupno.

- 45 Osim toga, navedeni sud ističe da je u ovom slučaju predmetna povreda započela prije 25. prosinca 2014., odnosno datuma stupanja na snagu Direktive 2014/104, ali je prestala tek nakon 27. prosinca 2016., odnosno datuma koji je njezinim člankom 21. bio predviđen kao istek roka za njezino prenošenje. Međutim, budući da je ona u češki pravni poredak prenesena sa zakašnjenjem, čini se da je ta povreda prestala prije datuma stupanja na snagu Zakona br. 262/2017, odnosno 1. rujna 2017. Nasuprot tomu, tužba u glavnom postupku podnesena je nakon tog datuma.
- 46 U tim okolnostima, kako bi se odgovorilo na treće i četvrto pitanje, potrebno je najprije provjeriti vremensku primjenjivost članka 10. Direktive 2014/104, na koji se upućuje u tim pitanjima i kojim se određeni zahtjevi u odnosu na rok zastare koji se primjenjuje na tužbe za naknadu štete zbog povreda prava tržišnog natjecanja utvrđuju na način da se konkretno određuje minimalno trajanje tog roka, najraniji trenutak od kojeg taj rok može početi teći kao i okolnosti u kojima njegov tijek mora zastati ili biti prekinut.
- 47 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je članak 10. Direktive 2014/104 materijalna odredba u smislu njezina članka 22. stavka 1. Doista, na temelju te odredbe, države članice osiguravaju da se nacionalne mjere, usvojene na temelju članka 21. Direktive 2014/104 radi usklađivanja s njezinim materijalnim odredbama, ne primjenjuju retroaktivno (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 36. i 47.).
- 48 Međutim, valja podsjetiti na to da se od isteka roka za prenošenje direktive nacionalno pravo mora usklađeno tumačiti sa svakom njezinom odredbom (vidjeti u tom smislu presude od 4. srpnja 2006., Adeneler i dr., C-212/04, EU:C:2006:443, t. 115. i od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C 267/20, EU:C:2022:494, t. 33. i 77.).
- 49 Stoga je nužno, kako bi se utvrdila vremenska primjenjivost članka 10. Direktive 2014/104, provjeriti je li situacija o kojoj je riječ u glavnom postupku prestala prije isteka roka za prenošenje te direktive ili je nastavila proizvoditi učinke nakon isteka tog roka (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 48.).
- 50 U tu svrhu, s obzirom na posebnosti pravila o zastari, njihovu prirodu i mehanizam funkcioniranja, osobito u kontekstu tužbe za naknadu štete zbog povrede prava tržišnog natjecanja, valja ispitati je li na dan isteka roka za prenošenje Direktive 2014/104, odnosno 27. prosinca 2016., bio protekao rok zastare koji je bio utvrđen nacionalnim pravom i koji je do tada bio primjenjiv na situaciju o kojoj je riječ u glavnom postupku, što podrazumijeva utvrđivanje trenutka u kojem je, u skladu s tim pravom, počeo teći taj rok zastare (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 49.).
- 51 Naime, uzimajući u obzir nepostojanje propisa Unije kojim se uređuje to područje do datuma isteka roka za prenošenje Direktive 2014/104, na pravnom je poretku svake države članice bilo da uredi pravila za ostvarivanje prava na popravljivanje štete nastale zbog povrede članaka 101. i 102. UFEU-a, uključujući i ona koja se odnose na rokove zastare, pod uvjetom da se poštuju načela ekvivalentnosti i djelotvornosti, pri čemu se potonjim načelom zahtijeva da pravila koja se primjenjuju na tužbe namijenjene osiguranju zaštite prava koja osobe imaju na temelju izravnog učinka prava Unije ne čine praktično nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava dodijeljenih pravnim poretkom Unije (vidjeti u tom smislu presude od 28. ožujka 2019., Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, t. 42. i 43. i od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 50.).

- 52 U tom pogledu iz potonjeg načela proizlazi da čak i prije datuma isteka roka za prenošenje Direktive 2014/104 nacionalni propis kojim se utvrđuju datum od kojeg počinje teći rok zastare, trajanje i pravila zastoja ili prekida tog roka mora biti prilagođen posebnostima prava tržišnog natjecanja i ciljevima provedbe pravila tog prava od strane dotičnih osoba, kako se ne bi poništila puna djelotvornost članaka 101. i 102. UFEU-a (vidjeti u tom smislu presude od 28. ožujka 2019., Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, t. 47. i od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 53.).
- 53 U tom kontekstu valja podsjetiti na to da članak 102. UFEU-a proizvodi izravne učinke u odnosima među pojedincima i stvara prava za osobe koja nacionalni sudovi moraju očuvati (presuda od 28. ožujka 2019., Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, t. 38. i navedena sudska praksa).
- 54 Puna djelotvornost članka 102. UFEU-a i osobito koristan učinak zabrane propisane tim člankom bili bi dovedeni u pitanje, među ostalim, ako bi zbog nacionalnog propisa kojim se određuju datum od kojeg počinje teći rok zastare, trajanje i pravila zastoja ili prekida tog roka bilo praktično nemoguće ili pretjerano teško da osoba zahtijeva popravljavanje štete koja joj je nanesena zlouporabnim postupanjem poduzetnika u vladajućem položaju koje može ograničiti ili narušiti tržišno natjecanje. Naime, pravo svake osobe da zahtijeva popravljavanje takve štete osnažuje operativnost pravila tržišnog natjecanja Unije i obeshrabruje zlouporabe vladajućeg položaja koje mogu ograničiti ili narušiti tržišno natjecanje, pridonoseći tako održavanju stvarnog tržišnog natjecanja u Europskoj uniji (vidjeti u tom smislu presudu od 28. ožujka 2019., Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, t. 39. i 41. i navedenu sudska praksu).
- 55 Doista, iz sudske prakse proizlazi da bi ostvarivanje tog prava bilo praktično nemoguće ili pretjerano teško ako bi rokovi zastare primjenjivi na tužbe za naknadu štete zbog povreda prava odredbi prava tržišnog natjecanja počeli teći prije nego što povreda prestane i oštećenik sazna, ili se razumno može pretpostaviti da je saznao, za informacije koje su mu neophodne za podnošenje tužbe za naknadu štete (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 56., 57. i 61.).
- 56 Naime, kad je riječ o prvom uvjetu koji se odnosi na prestanak povrede, valja istaknuti, kao prvo, da iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da podnošenje tužbi za naknadu štete zbog povrede prava tržišnog natjecanja Unije u načelu zahtijeva provedbu složene činjenične i ekonomske analize (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 54. i navedena sudska praksa).
- 57 Naime, sporove koji se odnose na povrede pravila prava tržišnog natjecanja u načelu obilježava asimetrija informacija na štetu oštećenika, zbog čega mu je teže prikupiti te informacije nego tijelima nadležnima za tržišno natjecanje informacije nužne za izvršavanje ovlasti primjene prava tržišnog natjecanja (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 55.).
- 58 Usto, oštećeniku je često osobito teško utvrditi postojanje i doseg takve povrede kao i štetu koja iz toga proizlazi prije njezina prestanka.

- 59 U tim okolnostima, zahtjev prema kojem rok zastare ne može početi teći prije prestanka dotične povrede nužan je kako bi se oštećeniku omogućilo da utvrdi i dokaže njezino postojanje, doseg i trajanje, opseg štete prouzročene povredom kao i uzročnu vezu između te štete i te povrede te da stoga stvarno može ostvariti svoje pravo na potpuno popravljavanje štete, koje proizlazi iz članka 101. i 102. UFEU-a.
- 60 Konkretno, uzimajući u obzir složenost kvantifikacije štete u predmetima iz prava tržišnog natjecanja kada je povreda još u tijeku, zahtijevanje od oštećenika da postupno povećava traženi iznos naknade štete ovisno o dodatnoj šteti koja proizlazi iz te povrede čini ostvarivanje prava na potpuno popravljavanje štete praktično nemogućim ili pretjerano teškim.
- 61 Kao drugo, valja podsjetiti na to da po istoj osnovi kao i provedba pravila tržišnog natjecanja Unije od strane tijela javne vlasti (*public enforcement*), tužbe za naknadu štete zbog povrede tih pravila (*private enforcement*) čine sastavni dio sustava provedbe navedenih pravila čiji je cilj suzbijanje protutržišnih postupanja poduzetnikâ i njihovo odvracanje od takvog postupanja (presuda od 6. listopada 2021., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, t. 37. i navedena sudska praksa).
- 62 U tom pogledu, s jedne strane, sustav zastare kojim se predviđa rok zastare od tri godine čiji *dies a quo* prethodi prestanku jedinstvene i trajne povrede i čiji tijek ne može zastati niti biti prekinut tijekom Komisijine istrage mogao bi imati za posljedicu to da taj rok isteče znatno prije donošenja Komisijine odluke kojom se utvrđuje ta povreda, što bi izravno utjecalo na mogućnost oštećenika da podnese tužbu za naknadu štete nakon takve odluke (*follow-on damages action*) i stoga bi moglo učiniti ostvarivanje njegova prava na potpuno popravljavanje štete pretjerano teškim. Naime, oštećeniku je u načelu teško podnijeti dokaz o povredi članka 101. stavka 1. ili članka 102. UFEU-a ako ne postoji odluka Komisije ili nacionalnog tijela.
- 63 S druge strane, kao što je to nezavisna odvjetnica u biti istaknula u točki 118. svojeg mišljenja, prestanak povrede kao uvjet koji mora biti ispunjen kako bi rok zastare mogao početi teći može imati odvracajući učinak i navesti počinitelja te povrede da prije prestane s njezinim činjenjem. Nasuprot tomu, to nije slučaj sa sustavom koji za potrebe podnošenja tužbe za naknadu štete zbog povrede prava tržišnog natjecanja ne uzima u obzir taj uvjet, nego omogućuje da se zastara podijeli na više uzastopnih *dies a quo* i da, slijedom toga, isteknu rokovi zastare za određeni dio štete prouzročene predmetnom povredom.
- 64 Kad je riječ o drugom uvjetu koji, kao što to proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 55. ove presude, mora biti ispunjen kako bi počeo teći rok zastare, odnosno saznanje oštećenika za informacije koje su neophodne za podnošenje njegove tužbe za naknadu štete zbog povreda pravila prava tržišnog natjecanja, valja podsjetiti na to da su dio tih informacija postojanje povrede prava tržišnog natjecanja, postojanje štete, uzročna veza između te štete i te povrede kao i identitet njezina počinitelja (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 60.).
- 65 Naime, ako ne postoje navedene informacije, oštećeniku je iznimno teško, ako ne i nemoguće, ostvariti popravljavanje štete koja mu je prouzročena tom povredom.
- 66 U tom pogledu, na nacionalnom je sudu pred kojim je pokrenut postupak za naknadu štete da utvrdi trenutak od kojeg se razumno može smatrati da je oštećenik saznao za navedene informacije. Naime, valja podsjetiti na to da je nacionalni sud jedini nadležan za utvrđivanje i ocjenu činjenica u glavnom postupku (vidjeti u tom smislu presudu od 31. siječnja 2023., Puig

Gordi i dr., C-158/21, EU:C:2023:57, t. 61. i navedenu sudsku praksu). S obzirom na navedeno, Sud može prilikom odlučivanja o zahtjevu za prethodnu odluku dati pojašnjenja radi usmjeravanja u tom utvrđivanju.

- 67 Tako iz sudske prakse proizlazi da se taj trenutak u načelu podudara s datumom objave sažetka predmetne Komisijine odluke u *Službenom listu Europske unije* (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 71.).
- 68 Naime, s jedne strane, objava akta institucije Unije u *Službenom listu Europske unije* na svim službenim jezicima Unije jamči da i fizičke i pravne osobe imaju mogućnost saznati za taj akt (vidjeti u tom smislu rješenje od 6. ožujka 2023., Deutsche Bank (Zabranjeni sporazum – Kamatne izvedenice u eurima), C-198/22 i C-199/22, EU:C:2023:166, t. 49. i navedenu sudsku praksu).
- 69 S druge strane, u okviru tužbi za utvrđivanje odgovornosti podnesenih nakon Komisijine pravomoćne odluke, povezivanje s objektivnim elementom kao što je objava sažetka te odluke u *Službenom listu Europske unije* u interesu je pravne sigurnosti u smislu da omogućuje, pod uvjetom da je predmetna povreda prestala, utvrđenje, u načelu, trenutka od kojeg rok zastare počinje teći, kako za poduzetnike koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu tako i za oštećenike (vidjeti u tom smislu rješenje od 6. ožujka 2023., Deutsche Bank (Zabranjeni sporazum – Kamatne izvedenice u eurima), C-198/22 i C-199/22, EU:C:2023:166, t. 48.).
- 70 Imajući u vidu navedeno, nije isključena mogućnost da oštećenik koji trpi povredu odredbi prava tržišnog natjecanja sazna za elemente neophodne za podnošenje tužbe za naknadu štete znatno prije objave sažetka Komisijine odluke u *Službenom listu Europske unije* (rješenje od 6. ožujka 2023., Deutsche Bank (Zabranjeni sporazum – Kamatne izvedenice u eurima), C-198/22 i C-199/22, EU:C:2023:166, t. 44. i navedena sudska praksa).
- 71 Međutim, tada je na osobi protiv koje je podnesena tužba za naknadu štete da dokaže takvo ranije saznanje.
- 72 U ovom se slučaju ipak postavlja i pitanje koji su učinci objave u *Službenom listu Europske unije* sažetka Komisijine još uvijek nepravomoćne odluke, kojom se utvrđuje povreda pravila tržišnog natjecanja, na određivanje *dies a quo* roka zastare. Za razliku od predmeta povodom kojih su doneseni presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494) i rješenje od 6. ožujka 2023., Deutsche Bank (Zabranjeni sporazum – Kamatne izvedenice u eurima) (C-198/22 i C-199/22, EU:C:2023:166), u kojima su Komisijine odluke postale pravomoćne, u ovom predmetu, kao što to proizlazi iz točaka 37. i 38. ove presude, Odluka C(2017) 4444 *final* nije stekla svojstvo pravomoćnosti. Naime, društva Google i Alphabet osporavala su tu odluku pred Općim sudom te su protiv njegove presude, kojom je samo djelomično prihvaćen njihov prigovor, podnijela žalbu koja je još uvijek u tijeku pred Sudom.
- 73 U tom pogledu valja podsjetiti na to da akti institucija Unije u načelu uživaju pretpostavku zakonitosti i stoga proizvode pravne učinke sve dok ih se ne poništi ili ukine (vidjeti u tom smislu presudu od 5. listopada 2004., Komisija/Grčka, C-475/01, EU:C:2004:585, t. 18. i navedenu sudsku praksu). To načelo podrazumijeva i obvezu svih subjekata prava Unije da priznaju punu učinkovitost navedenih akata dok god Sud nije utvrdio njihovu nezakonitost i da poštuju njihovu izvršivost dok god Sud nije odlučio odgovoriti njihovo izvršenje (vidjeti u tom smislu presude od 7. lipnja 1988., Komisija/Grčka, 63/87, EU:C:1988:285, t. 10. i od 21. rujna 1989., Hoechst/Komisija, 46/87 i 227/88, EU:C:1989:337, t. 64.).

- 74 Konkretno, u skladu s prvom rečenicom članka 16. stavka 1. Uredbe br. 1/2003, kada nacionalni sudovi odlučuju o sporazumima, odlukama ili postupanjima iz članka 101. ili članka 102. UFEU-a koji su već bili predmet Komisijine odluke, nacionalni sudovi ne mogu donositi odluke suprotne odluci koju je donijela Komisija. Međutim, tim se člankom 16. stavkom 1. ne zahtijeva pravomoćnost Komisijine odluke kako bi nacionalni sud bio dužan postupiti u skladu s njom. Navedeni se članak 16. po tome razlikuje od članka 9. Direktive 2014/104, kojim se odlukama nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje daje dokazna snaga samo ako su pravomoćne. Ta razlika između tih dviju odredbi opravdava se upravo obvezujućom prirodom odluka institucija Unije.
- 75 Točno je da je Sud u točki 42. presude od 6. listopada 2021., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800), u biti smatrao da se za utvrđivanje odgovornosti bilo kojeg pravnog subjekta gospodarske jedinice povreda predmetnih pravila o tržišnom natjecanju mora navesti u Komisijinoj odluci koja je postala pravomoćna ili samostalno utvrditi pred dotičnim nacionalnim sudom kada Komisija nije donijela nikakvu odluku o postojanju povrede (vidjeti u tom smislu presudu od 6. listopada 2021., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, t. 42.). Međutim, ta se razmatranja odnose samo na dva najočitija slučaja u kojima se može podnijeti tužba za naknadu štete.
- 76 U ovom slučaju, za razliku od spora povodom kojeg je donesena presuda od 6. listopada 2021., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800), koja se odnosila na Komisijinu pravomoćnu odluku, tužba za naknadu štete u glavnom postupku podnesena je nakon Komisijine odluke koja nije postala pravomoćna jer je bila predmet tužbe za poništenje pred Općim sudom, čija se presuda pobija pred Sudom.
- 77 Doista, kao što je to nezavisna odvjetnica u biti istaknula u točkama 54. i 62. svojeg mišljenja, Komisijina odluka koja još nije pravomoćna, u kojoj ona utvrđuje povredu prava tržišnog natjecanja, ima obvezujući učinak dok se god ne poništi te je na nacionalnom sudu da iz toga izvede prikladne zaključke u postupku koji se pred njim vodi. Dakle, oštećenik se može pozivati na utvrđenja iz takve odluke kako bi potkrijepio svoju tužbu za naknadu štete.
- 78 Stoga, neovisno o tome je li predmetna Komisijina odluka postala pravomoćna, od objave njezina sažetka u *Službenom listu Europske unije* i pod uvjetom da je predmetna povreda prestala, u načelu se može razumno smatrati da oštećenik raspolaže svim potrebnim informacijama koje mu omogućuju podnošenje tužbe za naknadu štete u razumnom roku, uključujući i onima potrebnima za određivanje opsega eventualne pretrpljene štete zbog povrede o kojoj je riječ. Naime, ta objava u načelu omogućuje utvrđivanje postojanja povrede. Usto, oštećenik može na temelju tog utvrđenja i podataka kojima raspolaže utvrditi opseg eventualne pretrpljene štete zbog te povrede.
- 79 Što se tiče pitanja nalažu li se člankom 102. UFEU-a i načelom djelotvornosti zastoj ili prekid roka zastare tijekom trajanja Komisijine istrage, valja istaknuti da bi, kao što to proizlazi iz točke 62. ove presude, rok zastare od tri godine koji počinje teći prije završetka predmetne jedinstvene i trajne povrede i čiji tijek ne može zastati niti biti prekinut tijekom Komisijine istrage, mogao isteći čak i prije završetka postupka pred Komisijom, što bi ostvarivanje prava na potpuno popravlanje štete tužbom za naknadu štete podnesenom nakon Komisijine odluke učinilo pretjerano teškim, pa čak i nemogućim. Naime, zastoj ili prekid roka zastare tijekom trajanja Komisijine istrage u načelu su nužni kako bi se oštećeniku, osobito poslije završetka te istrage, omogućilo da ocijeni je li povreda prava tržišnog natjecanja počinjena, da spozna njezin doseg i trajanje te da na tom utvrđenju temelji svoje zahtjeve u okviru naknadne tužbe za naknadu štete.

- 80 Nasuprot tomu, budući da se, kao što to proizlazi iz točke 77. ove presude, oštećenik može pozivati na utvrđenja iz Komisijine odluke koja nije postala pravomoćna kako bi potkrijepio svoju tužbu za naknadu štete, valja smatrati da se člankom 102. UFEU-a i načelom djelotvornosti ne zahtijeva da se zastane s tijekom roka zastare do trenutka pravomoćnosti Komisijine odluke. Usto, kao što je to nezavisna odvjetnica u biti istaknula u točki 70. svojeg mišljenja, iako nacionalni sudac može u situaciji kada to smatra primjerenim zbog okolnosti konkretnog slučaja prekinuti postupak koji se pred njim vodi do trenutka pravomoćnosti Komisijine odluke, on to nipošto nije dužan učiniti pod uvjetom da ne odstupi od te odluke.
- 81 Uzimajući u obzir razmatranja iz točaka 51. do 80. ove presude, valja utvrditi da sustav zastare poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, prema kojem, s jedne strane, rok zastare od tri godine počinje teći neovisno i zasebno za svaku djelomičnu štetu nastalu zbog dotične povrede od trenutka u kojem je oštećenik saznao, ili se razumno može smatrati da je saznao, za činjenicu da je pretrpio djelomičnu štetu kao i za identitet osobe koja ju je dužna popraviti, a da pritom nije nužno da je povreda prestala niti to da je on saznao za činjenicu da predmetno postupanje predstavlja povredu pravila tržišnog natjecanja i, s druge strane, prema kojem navedeni rok ne može zastati teći niti biti prekinut tijekom Komisijine istrage u vezi s takvom povredom, čini ostvarivanje prava na zahtijevanje popravljivanja štete pretrpljene zbog iste povrede praktično nemogućim ili pretjerano teškim.
- 82 Stoga ispitivanje je li na datum isteka roka za prenošenje Direktive 2014/104, odnosno 27. prosinca 2016., istekao rok zastare utvrđen nacionalnim pravom, koji se na situaciju o kojoj je riječ u glavnom postupku primjenjivao do tog datuma, valja provesti ne uzimajući u obzir elemente tog sustava zastare koji nisu u skladu s člankom 102. UFEU-a i načelom djelotvornosti.
- 83 U ovom je slučaju sažetak Odluke C(2017) 4444 *final* objavljen u *Službenom listu Europske unije* 12. siječnja 2018., tako da se, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, razumno može smatrati da je na taj datum društvo Heureka saznalo za sve potrebne informacije koje mu omogućuju podnošenje tužbe za naknadu štete. Ako društvo Google namjerava osporavati to utvrđenje tvrdnjom da je društvo Heureka znalo za te informacije znatno prije navedenog datuma, na prvonavedenom je društvu da pred sudom koji je uputio zahtjev dokaže da je to stvarno bio slučaj.
- 84 Usto, iz članka 1. Odluke C(2017) 4444 *final* proizlazi da je povreda o kojoj je riječ u glavnom postupku započela u veljači 2013. i da još nije bila prestala na dan donošenja te odluke, odnosno 27. lipnja 2017., s obzirom na to da Komisija pritom nije utvrdila nikakav prekid postupanja društva Google tijekom tog razdoblja. Štoviše, ta je institucija tom društvu u članku 3. navedene odluke naložila prestanak navedenog postupanja u roku od 90 dana.
- 85 U tom pogledu, kao što je to nezavisna odvjetnica u biti istaknula u točki 91. svojeg mišljenja, navodna povreda sastoji se od trajnog postupanja s jednim ekonomskim ciljem, odnosno od postupanja društva Google na način da na svojim stranicama povoljnije postavlja i prikazuje rezultate vlastitog uspoređivača proizvoda kako bi povećao promet prema tom uspoređivaču, a na štetu konkurentskih proizvoda.
- 86 Međutim, u tom kontekstu, bez obzira na trenutak za koji se može smatrati da je društvo Heureka saznalo za informacije koje su neophodne za podnošenje njegove tužbe za naknadu štete, neovisno o tome je li taj trenutak datum objave sažetka Odluke C(2017) 4444 *final* u *Službenom listu Europske unije* ili trenutak koji mu prethodi, rok zastare nije mogao početi teći prije

27. lipnja 2017. jer, kao što to proizlazi iz članaka 1. i 3. te odluke, navodna povreda o kojoj je riječ u glavnom postupku nije prestala s tim datumom. U svakom slučaju, na sudu koji je uputio zahtjev je da provjeri koji je točan datum prestanka te povrede.

- 87 Iz toga slijedi da na dan isteka roka za prenošenje Direktive 2014/104, odnosno 27. prosinca 2016., ne samo da rok zastare nije istekao nego još nije ni počeo teći.
- 88 Slijedom toga, situacija o kojoj je riječ u glavnom postupku nije nastala prije isteka roka za prenošenje te direktive, tako da je u ovom slučaju njezin članak 10. primjenjiv *ratione temporis*. Stoga na treće i četvrto pitanje ne treba odgovoriti samo na temelju članka 102. UFEU-a i načela djelotvornosti, nego i na temelju članka 10. Direktive 2014/104.
- 89 U tom pogledu iz točaka 51. do 81. ove presude proizlazi da je sustav zastare, poput onoga na koji se odnose treće i četvrto pitanje, nespojiv s člankom 102. UFEU-a i načelom djelotvornosti s obzirom na to da, s jedne strane, rok zastare od tri godine počinje teći neovisno i zasebno za svaku djelomičnu štetu nastalu zbog dotične povrede od trenutka u kojem je oštećenik saznao, ili se razumno može smatrati da je saznao, za činjenicu da je pretrpio djelomičnu štetu kao i za identitet osobe koja ju je dužna popraviti, a da pritom nije nužno da je povreda prestala niti to da je on saznao za činjenicu da predmetno postupanje predstavlja povredu pravila tržišnog natjecanja i, s druge strane, navedeni rok ne može zastati teći niti biti prekinut tijekom Komisijine istrage u vezi s takvom povredom.
- 90 Usto, iz jasnog teksta članka 10. stavaka 2. i 4. Direktive 2014/104 proizlazi da takav sustav nije u skladu ni s tom odredbom.
- 91 Konkretno, drugom rečenicom njezina članka 10. stavka 4. sada se zahtijeva da zastoj tijekom roka zastare prestaje, nakon radnje tijela nadležnog za tržišno natjecanje radi istrage ili postupka zbog povrede prava tržišnog natjecanja na koju se odnosi tužba za naknadu štete, najranije godinu dana nakon što je odluka o povredi postala pravomoćna ili nakon što je postupak na drugi način okončan.
- 92 Također valja podsjetiti na to da prema ustaljenoj sudskoj praksi direktiva ne može sama po sebi stvarati obveze za pojedinca te se stoga protiv njega nije moguće pozivati na direktivu kao takvu. Naime, proširiti mogućnost pozivanja na odredbu direktive koja nije prenesena, ili je nepravilno prenesena, na područje odnosa između pojedinaca značilo bi priznati Uniji ovlast da s izravnim učinkom utvrđuje obveze na teret pojedinaca, iako ona tu ovlast ima samo prilikom donošenja uredbi (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 76.).
- 93 Iz sudske prakse Suda također proizlazi da je u okviru spora između pojedinaca, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, nacionalni sud dužan, u slučaju potrebe, tumačiti nacionalno pravo nakon isteka roka za prijenos neprenesene direktive tako da odmah uskladi predmetnu situaciju s odredbama te direktive, ali da pritom ipak ne tumači nacionalno pravo *contra legem* (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 77.).

94 S obzirom na prethodna razmatranja, na treće i četvrto pitanje valja odgovoriti tako da članak 10. Direktive 2014/104 kao i članak 102. UFEU-a te načelo djelotvornosti treba tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis, kako ga tumače nadležni nacionalni sudovi, kojim se propisuje rok zastare od tri godine, primjenjiv na tužbe za naknadu štete zbog trajnih povreda pravila prava tržišnog natjecanja Unije, koji:

- počinje teći, neovisno i zasebno za svaku djelomičnu štetu nastalu zbog takve povrede, od trenutka u kojem je oštećenik saznao, ili se može razumno smatrati da je saznao, za činjenicu da je pretrpio takvu djelomičnu štetu kao i za identitet osobe koja ju je dužna popraviti, a da pritom oštećenik nije saznao za činjenicu da predmetno postupanje predstavlja povredu pravila tržišnog natjecanja i pri čemu nije došlo do prestanka te povrede, i
- ne može zastati teći niti biti prekinut tijekom Komisijine istrage u vezi s takvom povredom.

Usto, takav je propis protivan članku 10. Direktive 2014/104 i u mjeri u kojoj se njime ne propisuje zastoj roka zastare na razdoblje od barem jedne godine nakon datuma na koji je odluka kojom se utvrđuje ta povreda postala pravomoćna.

Troškovi

95 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

Članak 10. Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije kao i članak 102. UFEU-a te načelo djelotvornosti

treba tumačiti na način da im se:

protivi nacionalni propis, kako ga tumače nadležni nacionalni sudovi, kojim se propisuje rok zastare od tri godine, primjenjiv na tužbe za naknadu štete zbog trajnih povreda pravila prava tržišnog natjecanja Unije, koji:

- **počinje teći, neovisno i zasebno za svaku djelomičnu štetu nastalu zbog takve povrede, od trenutka u kojem je oštećenik saznao, ili se može razumno smatrati da je saznao, za činjenicu da je pretrpio takvu djelomičnu štetu kao i za identitet osobe koja ju je dužna popraviti, a da pritom oštećenik nije saznao za činjenicu da predmetno postupanje predstavlja povredu pravila tržišnog natjecanja i pri čemu nije došlo do prestanka te povrede, i**
- **ne može zastati teći niti biti prekinut tijekom istrage Europske komisije u vezi s takvom povredom.**

Usto, takav je propis protivan članku 10. Direktive 2014/104 i u mjeri u kojoj se njime ne propisuje zastoj roka zastare na razdoblje od barem jedne godine nakon datuma na koji je odluka kojom se utvrđuje ta povreda postala pravomoćna.

Potpisi